

دانشگاه فرهنگیان

دوفصلنامه علمی- ترویجی

راهبردهای نوین تربیت معلمان

سال چهارم، شماره ۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۷

پیش‌بینی سازگاری فردی و اجتماعی بر اساس مکانیسم‌های دفاعی در دانشجو معلمان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۸/۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۳/۲۵

آیت‌الله کریمی باغملک^۱

چکیده

هدف از انجام این تحقیق، پیش‌بینی ابعاد سازگارشده فرد در جامعه براساس سطوح راهبردهای دفاعی در دانشجومعلمندان دانشگاه فرهنگیان استان خوزستان بوده است؛ نمونه این پژوهش شامل ۲۲۰ دانشجومعلم بوده که به صورت تصادفی منظم انتخاب شده است. روش تحقیق از نوع توصیفی- همبستگی بود و داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار spss و روش‌های آمار توصیفی و استنباطی بررسی شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش نشان می‌دهد بین ابعاد سازگارشده فرد در جامعه و سطوح راهبردهای دفاعی دانشجومعلمندان رابطه معنادار مثبت و معناداری وجود دارد. از بین خرده‌مقیاس‌های راهبردهای دفاعی نیز، خرده‌مقیاس‌های انکار، فرافکنی، دلیل‌تراشی و پرخاشگری رابطه مثبت و معناداری با سازگاری فردی و اجتماعی دانشجومعلمندان داشته و راهبردهای دفاعی به صورت کلی قادر است واریانس سازگاری فردی و اجتماعی آنان را پیش‌بینی کند. بر این اساس، آموزش راهبردهای دفاعی می‌تواند زمینه سازگاری فرد در جامعه را افزایش دهد و گام مهمی در ارتقای سطح بهداشت روانی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان باشد.

واژگان کلیدی: سازگارشده فرد در جامعه، راهبردهای دفاعی، دانشجومعلمندان، دانشگاه فرهنگیان.

---

ayat191@gmail.com

^۱استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

سازگاری فرایندی در حال رشد و پویاست که شامل توازن بین خواسته‌های افراد است و آنچه جامعه شان می‌پذیرد. به عبارت دیگر سازگاری یک فرایند دوسویه است، از یک طرف فرد به صورت مؤثر با اجتماع تماس برقرار می‌کند و از طرف دیگر اجتماع نیز ابزارهایی را تدارک می‌بیند که فرد از طریق آنها توانایی‌های بالقوه‌ی خویش را واقعیت می‌بخشد (فولادی، ۱۳۸۳).

فرد زمانی از سازگاری بهره‌مند می‌شود که بتواند میان خود و محیط اجتماعی‌اش رابطه‌ی سالم برقرار کرده و انگیزه‌های خود را برآورده کند؛ در غیر این صورت او را ناسازگار قلمداد کنند (اسلامی‌نسب، ۱۳۷۳). سازگارشدن با محیط و اطرافیان خود و همین‌طور با ویژگی‌های کیفی تحصیلی خود، از مهم‌ترین منظور و غایت تمام فعالیت‌های ارگانیزم است، به طوری که تمام افراد در تمام دوران زندگی خود، در هر روز و هر ساعت سرگرم آن هستند، که خود دگرگون‌شده و دگرگون‌نشده را با محیط دگرگون‌شده و دگرگون‌نشده سازگار کنند. در واقع زندگی-کردن چیزی جز عمل سازگاری نیست. آدمی در طی زندگی اجتماعی مراحل مختلفی را پشت سر می‌گذارد که لازمه‌ی موفقیت در آنها، توجه به برخورداری از توانایی سازگاری فرد با شرایط و موقعیت‌های تازه است. نوجوانی به-عنوان دهه‌ی دوم زندگی فرد در بخش عظیمی از جوانان کشور ما دوره‌ی علمی است. کیفیت انطباق و سازگاری دانش-آموزان با زندگی مدرسه‌ای و گستره‌ی آن باعث تجربه‌ی مدرسه‌ای دانش-آموز می‌شود و فرصت‌هایی برای رشد فردی و اجتماعی آنان فراهم می‌کند (زکی، ۱۳۹۲).

سازگاری اجتماعی یکی از ابعاد سازگاری است که براساس آن نیازها و خواسته‌های فرد با منافع و خواسته‌های گروهی که در آن زندگی می‌کند، هماهنگ و متعادل شده و تاحدامکان از برخورد و اصطکاک مستقیم و شدید با منافع و ضوابط گروهی جلوگیری می‌شود (مظاهری و همکاران، ۱۳۸۶). سازگاری عاطفی شامل سلامت روانی خوب، رضایت از زندگی شخصی و هماهنگی میان احساسات، فعالیت‌ها و افکار است (پورافکاری، ۱۳۸۶). سازگاری عاطفی همچنین به وضعیت سلامت روانی و جسمی فرد در محیط جدید نیز اطلاق می‌شود. این بعد از سازگاری، میزان علائم و نشانه‌های روانی-

جسمی، مثل احساس غمگینی، اضطراب، بدخوابی یا دردهای جسمانی را شامل می‌شود (فرحبخش، ۱۳۹۰). بیکر و سیریاک سازگاری تحصیلی را مفهومی چندبعدی می‌دانند که به معنای توانایی افراد در پاسخ‌گویی موفقیت‌آمیز به تقاضاهای متنوع و مختلف محیط آموزشی است (به نقل از زارعی و همکاران، ۱۳۹۱). فرحبخش معتقد است توان انطباق دانش-آموز با مقررات، مطالب درسی، کسب شیوه یادگیری جدید، حضور در کلاس و برنامه مطالعه متناسب با دوره دانش-آموزی، مربوط به بعد سازگاری تحصیلی برمی‌گردد (فرحبخش، ۱۳۹۰). صدق‌پور و اسدی (۱۳۹۴) در تحقیق خود نشان می‌دهند متغیرهای حمایت اجتماعی در سازگاری اجتماعی، آموزشی و عاطفی دانشجویان اثر مستقیم و معنادار دارد. همایی و حسینی (۱۳۸۸) در تحقیقی نشان دادند که مؤلفه‌های هوش معنوی تأثیر مثبت و معناداری بر مهارت‌ها و سازگاری اجتماعی دانش-آموزان دارد. قراگوزلو و همکاران (۱۳۸۷) به این نتیجه رسیدند که بین سازگاری آموزشی و حمایت اجتماعی رابطه مستقیم، مثبت و معناداری وجود دارد. یعنی در محیط‌های آموزشی و خانوادگی که هوش معنوی بالایی حاکم باشد، به دلیل حمایت اجتماعی خوبی که از دانشجویان و فرزندان به عمل می‌آید، سازگاری آموزشی دانشجویان نیز بالا خواهد رفت (قراگوزلو، ۱۳۸۷).

راهبردهای دفاعی فرایندهای ناهشیار درون روانی هستند که وظیفه محافظت از خود را در مقابل موقعیت‌های تهدیدآمیز یا استرس‌زا برعهده دارد. آنها از طریق اجتناب از اضطراب یا شیوه‌ای خاص از مواجهه با اضطراب شرایط روانی را سازمان و بقا می‌بخشند (پنگ، ۲۰۱۵). بنابراین آنها تلاش‌هایی را در رویارویی با تعارض روانی انجام می‌دهند و می‌توانند رفتارهای مقابله‌ای را تسهیل کنند؛ ولی استفاده نامناسب از آنها (همچون انکار، فرافکنی، جابه‌جایی، انزوا و...) می‌تواند رشد روانی را مختل کند و از پاسخ‌های مقابله‌ای مفید جلوگیری کند (گازان، ۱۳^۳). همچنین زمانی که از راهبردهای دفاعی به‌طور مداوم استفاده می‌شود، می‌توانند بسیار مخرب باشند. استفاده مکرر از انکار و فرافکنی پارانویید

---

²1-peng

³2-Gazan

دلیلی بر قطع تماس با افراد و دنیای واقعی هست و پیامد آن انزوا و فرورفتن به دنیایی است که خود فرد خلق می‌کند. در واقع (خود) با در نظر داشتن اصل واقعیت (حقایق بیرون و محیط) خواسته‌های آنها را با استفاده از راهبردهای دفاعی کنترل و در مسیر درست که برای فراخود نیز قابل قبول باشد، هدایت می‌کند. آنها ابزاری در دست خود هستند، خود بتواند جلد خواسته‌های بی پایان غریزه‌محور و بی-منطق نهاد را بگیرد و درعین-حال با توجه-به واقعیت و اخلاق، خواسته‌های نهاد را به-صورت معقول و جامعه-پسند برآورده سازد. اگر این راهبردها نباشد یا کم-کاری خود را از دست بدهند، نهاد (غرایز)، خود را مغلوب ساخته و شخصیت فرد درهم می‌شکند (نعمت، ۱۳۸۷). شناسایی راهبردهای دفاعی بدون توجه به اضطرابی که آنها را فرامی‌خواند، قابل درک نیست. فروید با طرح نظریهٔ دوم خود در خصوص اضطراب، احساس اضطراب را ناشی از علامت محرک دانست و آن ساختاری را که این علامت را درک کرده و به دفاع از خویش در برابر معنای تهدیدآمیز آن می‌پردازد، «من» معرفی کرد که اضطراب را درک می‌کند و سپس نیروهایی را برای دفاع در مقابل خطر قریب-الوقوع ناشی از برانگیختگی‌ها به جنبش درمی‌آورد (افضلی، ۱۳۹۵).

راهبردهای دفاعی در مواقع شکست و ناکامی به دفاع از من می‌شتابند تا من به-طور ناخودآگاه بقای خود را حفظ کند. سازگاری در اصل از علم زیست‌شناسی نشئت گرفته و داروین برای اولین-بار در نظریهٔ تکامل خود آن را وارد کرده است و آن-گاه در علوم دیگر همچون روان‌شناسی و جامعه‌شناسی استفاده شده است (یلیم، ۲۰۱۵) سازگاری به پذیرش و انجام رفتار و کردار مناسب و موافق محیط و تغییرات محیطی اشاره دارد و مفهوم متضاد آن ناسازگاری است؛ یعنی نشان-دادن واکنش نامناسب به محرک‌های محیط و موقعیت‌ها، به-گونه‌ای که برای خود فرد یا دیگران یا هر دو زیان-بخش باشد و فرد نتواند انتظارات خود و دیگران را برآورده سازد. سازگاری معمولاً به-صورت ترکیب با موصوف خود می‌آید و در ادبیات مکتوب و محاوره‌ای از مفاهیم سازگاری شغلی، تحصیلی، اجتماعی، عاطفی و جز آن استفاده می‌شود (پنگ، ۲۰۱۵). کاظمی، سازگاری اجتماعی را شرایط یا حالتی می‌داند که در آن،

---

⁴1- yalim

⁵2- peng

رفتار فرد با نیازهای فرهنگ یا جامعه‌ای که به آن تعلق دارد، منطبق می‌شود و فرد احساس می‌کند که نیازهایش ارضا شده‌اند یا ارضاء خواهند شد (به نقل از ابطحی و ندری، ۱۳۹۰).

پوریزدی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهش خود به بررسی رابطه بین راهبردهای دفاعی و اضطراب پرداخته‌اند؛ یافته‌ها آنان نشان می‌دهد به‌طور معناداری، استفاده از سبک دفاعی پخته در گروه غیر مبتلا بیشتر بود و راهبردهای دفاعی شوخی، انکار، فرونشانی و جسمانی‌سازی در گروه مبتلا بیشتر استفاده شده بودند. نعمت (۱۳۸۷) در پژوهشی به مقایسه ارتباط بین راهبردهای دفاعی و سبک‌های مقابله‌ای استفاده‌شده با سلامت روانی دانش‌آموزان ۱۸ تا ۲۹ سال پرداخت. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که بین دو گروه دارای سلامت روانی بالا و پایین در استفاده از راهبردهای دفاعی رشدنیافته و در استفاده از راهبردهای دفاعی روان‌آزرده در سطح تفاوت معنادار مشاهده می‌شود؛ یعنی افرادی که سلامت روانی اندکی دارند، نسبت به افرادی که سلامت روانی زیادی دارند، از راهبردهای دفاعی رشدنیافته و روان‌آزرده بیشتر استفاده می‌کنند. اولندن و همکارانش (۲۰۰۵) درباره مقابله و راهبردهای دفاعی به‌عنوان عوامل خطر برای سرطان، نشان دادند که زنان مبتلا به سرطان سینه بیشتر از راهبردهای دفاعی، انکار، عقلی‌سازی، تمرکز و واکنش معکوس در مقایسه با زمانی که مبتلا به بیماری سینه بودند، استفاده می‌کنند. به علاوه زنان مبتلا به سرطان سینه کمتر از راهبردهای مقابله‌ای تحلیل منطقی، همدلی و راهبردهای دفاعی تصعید و جانشین‌سازی استفاده می‌کنند. باند و پری (۲۰۰۴) در تحقیقی به بررسی تأثیر روان درمان پویایی بر راهبردهای دفاعی سه گروه از افراد مبتلا به اختلالات افسردگی، اضطراب و شخصیت پرداختند که در نهایت دریافتند که در نتیجه روان درمان پویایی، نشانه‌های بیماری بهبود یافته و تغییرات طولانی‌مدت در کسب‌های دفاعی بیماران در جهت دفاع‌های انطباقی به وجود آمده است (به نقل از نعمت، ۱۳۸۷). با توجه به نتایج بیان‌شده و لزوم بررسی وضعیت راهبردهای دفاعی و سازگاری فردی و اجتماعی در دانش‌آموزان در دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان، این پژوهش به بررسی رابطه راهبردهای دفاعی با سازگاری فردی و اجتماعی در دانشجو معلمان پردیس‌های استان خوزستان می‌پردازد.

روش تحقیق

جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان معلمان پردیس-های استان خوزستان به تعداد ۲۲۰۰ نفر در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ است. نمونه آماری این تحقیق مشتمل بر ۲۲۰ نفر است: ۱۱۰ دانشجوی دختر و ۱۱۰ دانشجوی پسر که از دو پردیس رسول اکرم(ص) و فاطمه-الزهرا(س) انتخاب شدند. پژوهش حاضر، یک تحقیق کاربردی از نوع توصیفی با روش همبستگی است و محقق به دنبال بررسی راهبردهای دفاعی با سازگاری فردی و اجتماعی بوده است. در این پژوهش از روش-های مختلف جمع-آوری اطلاعات از جمله روش کتابخانه-ای برای جمع-آوری پیشینه اطلاعات و روش پرسشنامه-ای برای جمع-آوری اطلاعات مربوط به نمونه آماری تحقیق استفاده شد و داده-ها به-کمک نرم-افزار کامپیوتری اس-پی-اس-اس (نسخه ۲۱) با روش-های آماری همبستگی و رگرسیون چندمتغیری تجزیه و تحلیل شدند.

ابزارهای گردآوری اطلاعات

پرسشنامه سبک‌های دفاعی (DSQ)^۶: این پرسشنامه را «تریجز بورگ و همکاران» (۲۰۰۵) ساختند. پرسشنامه سبک‌های دفاعی، رفتار دفاعی را در زندگی روزمره می-سنجد (باند، ۲۰۰۴). این پرسشنامه در کشورهایی چون ژاپن، چین، فرانسه و پرتغال ترجمه و ارزیابی شده است که در غالب این مطالعات اعتبار و روایی مناسبی داشته است (حیدری-نسب، ۱۳۸۵). در ایران، حیدری-نسب (۱۳۸۵) پرسشنامه سبک‌های دفاعی را بررسی و هنجاریابی کرده است. یافته‌های مربوط به اعتبار آن مشخص کرد که نسخه ایرانی پرسشنامه همانند نسخه اصلی از اعتبار مطلوبی برخوردار است (تایگسن،^۷ دارپیو، تریجزبورگ^۸ و همکاران، ۲۰۰۵، به نقل از مهدی-زاده، ۱۳۸۷). در این پرسشنامه سبک‌های دفاعی به صورت ۳۱ سؤال در قالب چهار خرده-مقیاس سبک دفاعی انکار، سبک دفاعی فرافکنی، سبک دفاعی

^۶ - david zuckerman

^۷ - Thygesen

^۸ - Trigsburg, R.W

دلیل-تراشی و سبک دفاعی پرخاشگری است. اعتبار این پرسشنامه نیز از طریق محاسبه آلفای کرونباخ به-صورت معناداری (ضریب آلفای ۸۵ صدم) رضایت-بخش بوده است (حیدری-نسب، ۱۳۸۵).

پرسشنامه سنجش سازگاری دانشجویان: این ابزار را فرحبخش در سال ۱۳۸۶ ساخته است. تعداد سؤالات این آزمون ۹۷ گویه است و دارای پنج خرده-مقیاس سازگاری اجتماعی، سازگاری عاطفی، سازگاری آموزشی، هدفمندی و خودیابی و دلبستگی مؤسسه‌ای (علاقه‌مندی به مدرسه و رشته تحصیلی) است که در یک سطح لیکرت پنج-درجه‌ای کاملاً، مخالفم (۲)، نظری ندارم (۳)، موافقم (۴)، کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی شده است. نمره کسب-شده از این مقیاس هرچه قدر که بیشتر باشد، حاکی از سازگاری بهتر خواهد بود. روایی این پرسشنامه به-صورت صوری صورت گرفت و پایایی خرده-مقیاس‌ها این آزمون دارای پایایی در دامنه ۰/۷۳ تا ۰/۸۱ هستند و پایایی کل آزمون ۰/۹۴ به دست آمد. همچنین پایایی آزمون با استفاده از روش آزمون-آزمون مجدد به-وسیله فرحبخش (۱۳۹۰) ۰/۵۷ و خرده-مقیاس‌ها در دامنه ۰/۴۹ تا ۰/۶۱ به دست آمد.

تجزیه-و-تحلیل داده‌ها

الف: یافته-های توصیفی جمعیت شناختی

یافته‌های به-دست-آمده در زمینه سن آزمودنی-ها نشان می-دهد میانگین سن دانشجویان ۲۰/۴۲ سال بوده و حداقل سن ۱۸ و حداکثر سن ۲۲ سال است. آزمودنی-ها از هردو جنس انتخاب شدند (۶۰ درصد پسر و ۴۰ درصد دختر) و از استان-های خوزستان، ایلام، لرستان، بوشهر، فارس، چهارمحال بختیاری و کهگیلویه و بویراحمد در این پردیس-ها مشغول به تحصیل هستند.

در جدول ۱ میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره آزمودنی در دو متغیر نشان داده می-شود.

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره آزمودنی-ها

شاخص‌های آماری / راهبردهای دفاعی	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	تعداد
مکانیسم دفاعی انکار	۴۷/۲۱	۴۷۶/۴	۷	۳۳	۲۱۷
مکانیسم دفاعی فرافکنی	۱۸/۱۲	۶۳۰/۳	۵	۲۳	۲۱۷
مکانیسم دفاعی دلیل-تراشی	۶۹/۱۶	۷۵۴/۳	۵	۲۵	۲۱۷

مکانیسم دفاعی پرخاشگری	۱۴/۴۵	۲۲۵/۶	۲۹	۶۵	۲۱۷
سازگاری اجتماعی	۸۰/۵	۷۲۲/۸	۲۰	۱۰۲	۲۱۷

همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، در متغیرهای راهبردهای دفاعی، متغیر مکانیسم دفاعی پرخاشگری با نمره ۴۵/۱۴ دارای بیشترین میانگین و متغیر مکانیسم دفاعی فرافکنی با نمره ۱۲/۱۸ دارای کمترین میانگین است.

یافته‌های استنباطی مربوط به فرضیه‌ها

پژوهش حاضر شامل ۱ فرضیه اصلی و ۴ فرضیه فرعی است که هر فرضیه همراه با نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل آن در این بخش ارائه می‌شود. در این قسمت، یافته‌های مربوط به هر یک از فرضیه‌ها، به صورت جداگانه و در قالب جداول مربوطه، به ترتیب مطرح شده و برای آزمون بین متغیرهای تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی استفاده شده است.

فرضیه اصلی: فرضیه اصلی - اول: بین راهبردهای دفاعی و خرده-مقیاس‌های آن با سازگاری فردی و اجتماعی دانشجو-معلم پدیدسازگاری است. این فرضیه در این مطالعه مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۲- همبستگی بین راهبردهای دفاعی و خرده-مقیاس‌های آن با سازگاری فردی و اجتماعی دانشجو-معلم

شاخص‌های آماری	سازگاری فردی و اجتماعی	
	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
مؤلفه‌ها		
راهبردهای دفاعی	۰/۶۱**	۰/۰۰۰**
مکانیسم دفاعی انکار	۰/۵۷**	۰/۰۸
مکانیسم دفاعی فرافکنی	۰/۳۷**	۰/۰۸
مکانیسم دفاعی دلیل تراشی	۰/۵۵**	۰/۰۰
مکانیسم دفاعی پرخاشگری	۰/۳۴**	۰/۰۰

بر اساس یافته‌های جدول بالا، بین نمره کل مکانیسم‌های دفاعی با سازگاری فردی اجتماعی رابطه

مثبت و معناداری وجود دارد $p < 0.01$ ، $r = 0.61$ ؛ بنابراین فرضیه اصلی پژوهش تأیید می‌شود.

همچنین براساس یافته‌ها، بین نمره مکانیسم دفاعی انکار با سازگاری فردی اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد $p < 0.01$ ، $r = 0.57$ و فرضیه اول فرعی پژوهش نیز تأیید می‌شود. بین نمره مکانیسم دفاعی فرافکنی با سازگاری فردی اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد $p < 0.01$ ، $r = 0.68$ ؛ بنابراین دومین فرضیه فرعی پژوهش نیز تأیید می‌شود.

علاوه بر آن بین دو متغیر مکانیسم دفاعی دلیل-تراشی با سازگاری فردی اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد $p < 0.01$ ، $r = 0.55$ و فرضیه سوم فرعی پژوهش نیز تأیید می‌شود. همچنین بین دو متغیر مکانیسم دفاعی پرخاشگری با سازگاری فردی اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد $p < 0.01$ ، $r = 0.64$ و فرضیه سوم فرعی پژوهش نیز تأیید می‌شود. در ادامه تجزیه و تحلیل یافته‌های به‌دست‌آمده با استفاده از روش آماری رگرسیون چندمتغیری، نمره سازگاری فردی اجتماعی از روی خرده-مقیاس‌های مکانیسم‌های دفاعی پیش-بینی شده است. این نتایج در جدول ۳ نشان داده می‌شود.

جدول ۳- ضرایب رگرسیون استاندارد شده و استاندارد نشده متغیرهای پیش-بینی راهبردهای دفاعی

شاخص‌های آماری مؤلفه‌ها	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد		
	β	خطای انحراف معیار	بتا β	t	سطح معناداری
مکانیسم دفاعی انکار	۵۱/	۹۸/	۰۸/	۶۳/	۰۱۶/۰
مکانیسم دفاعی فرافکنی	۸۲۰/	۸۵۰/	۵۶۰/	۷۹/۰	۳۸۷/۰
مکانیسم دفاعی دلیل تراشی	۹۴/۱	۹۳۰/	۴۷/۰	۳۹/۲	۰۱۶/۰
مکانیسم دفاعی پرخاشگری	۹۱/۱	۸۷۰/	۵۸/۰	۷۶/۲	۰۰۴/۰

باتوجه به جداول شماره (۳)، برای تعیین سهم متغیر راهبردهای دفاعی و مؤلفه‌های آن، یک-بار راهبردهای دفاعی به-صورت کلی و بار دیگر مؤلفه‌های راهبردهای دفاعی جداگانه وارد تحلیل رگرسیون شدند. نتایج نشان داد که راهبردهای دفاعی به-صورت کلی قادر است ۲۸/۹۴۲ درصد از واریانس سازگاری فردی و اجتماعی دانش-آموزان را پیش-بینی کند. همچنین برای مدلی که مؤلفه‌های راهبردهای دفاعی متغیر پیش-بین بودند، مجذور همبستگی تنظیم-شده بین ۰/۲۸ تا ۰/۹۷ بود. به-عبارتی مؤلفه‌های راهبردهای دفاعی فقط مکانیسم دفاعی دلیل-تراشی و مکانیسم دفاعی پرخاشگری قادر به تأثیرگذاری متغیر سازگاری فردی و اجتماعی بودند؛ زیرا سطح معناداری این دو کمتر از ۰/۰۵ است.

نمودار شماره ۱- هیستوگرام تأثیرگذاری متغیر راهبردهای دفاعی با متغیر وابسته سازگاری فردی و اجتماعی

نمودار شماره ۲- رگرسیون استاندارد شده باقیمانده سازگاری فردی و اجتماعی با سازگاری فردی و اجتماعی با منحنی $p-p$

نمودار شماره (۱) و (۲) میزان هیستوگرام و رگرسیون متغیرهای مطالعه شده را نشان می‌دهد. نمودار شماره (۱) میزان هیستوگرام متغیر مکانیسم دفاعی با متغیر سازگاری فردی و اجتماعی دانش-آموزان را نشان می‌دهد که هرچه این مقدار هیستوگرام نزدیک به مرکز منحنی باشد، میزان تأثیرگذاری بیشتر مؤلفه‌های راهبردهای دفاعی را بر روی متغیر سازگاری فردی و اجتماعی دانش-آموزان نشان می‌دهد و در جدول (۲) نقاطی که روی خط قرار می‌گیرند، نشان می‌دهند که احتمال تجمعی مشاهده شده با احتمال تجمعی مورد انتظار یکسان است؛ بنابراین در این نمودار هرچه میزان داده‌های مدنظر نزدیک و مماس روی خط قرار گیرند، تأثیرپذیری بالای متغیر مستقل بر متغیر وابسته را نشان می‌دهد

نتیجه-گیری

یکی از اهداف مهم این پژوهش این است که استادان و مسئولان دانشگاهی را در هدایت دانشجویان برای استفاده صحیح و بجا از فعالیت‌های آنان در موقعیت‌های گوناگون یاری می‌رساند. همچنین به دانشجویان کمک می‌کند تا آنها بتوانند فعالیت‌های خود را کنترل کنند تا بتوانند در امر تحصیل علم و دانش موفق باشند و اگر استادان از تأثیر فعالیت دانشجویان خود اطلاع کافی داشته باشند، آنها می‌توانند راه‌های مهار فعالیت‌ها را به دانشجویان آموزش دهند. بدین روش استادان دانشگاه می‌توانند با فراهم کردن زمینه‌های مناسب، نیاز دانشجویان را برآورده سازند و اگر این میل بی-پاسخ بماند، باعث می‌شود که در موقعیت‌های دیگر تخلیه گردد و ممکن است زمان تدریس مشکلاتی را در کلاس به-وجود آورند و سبب کاهش یادگیری سایر دانشجویان شوند.

نتایج حاصل از آن به شرح فرضیات زیر آورده شده است:

فرضیه اصلی (۱): فرضیه «میان راهبردهای دفاعی با سازگاری فردی و اجتماعی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان استان خوزستان رابطه وجود دارد»، آزمون شد که نتایج به-دست-آمده از تحقیق بنابر میزان

رگرسیون خطی، ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری ($f = 28/942$)، ($r.p < 0/01 = 311/0$)

نشان می‌دهد که این فرضیه تأیید می-شود؛ این نتیجه تحقیق در مقایسه با تحقیق قراگوزلو و همکارانش

(۱۳۸۷)، شهنی ییلاق و همکارانش (۱۳۸۸)، اولندن و همکارانش (۲۰۰۵)، سالوویتا^۹ و همکاران (۲۰۰۳)، وایت^۱ (۲۰۰۴)، هاستنگز (۲۰۰۷)، سسیلا^۱ (۲۰۰۴) و بلگریو^۱ (۲۰۰۷) و اسپینهوون و کویمن^۳ (۱۹۹۷) همسویی مثبت دارد و این احتمال ناشی از آن است که چون راهبردهای دفاعی فرایندهای خودکارآمد روان-شناختی هستند که از افراد در برابر خطرهای درونی و بیرونی حمایت می کنند.

فرضیه فرعی (۱): فرضیه «میان مکانیسم دفاعی انکار با سازگاری فردی و اجتماعی دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان استان خوزستان رابطه وجود دارد» نیز آزمون شد که نتایج به-دست-آمده از تحقیق براساس میزان رگرسیون، ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری ($r = 0.01, f = 28/942$) نشان می دهد که این فرضیه تأیید شده است، این احتمال ناشی از آن است که دانش-آموزان برای دورنگهداشتن عوامل استرس-زا، افکار، احساس ها، تکانه ها یا مسئولیت ناخوشایند یا ناپذیرفتنی از آگاهی و حل-وفصل-کردن تعارض هیجانی یا استرس با امتناع از پذیرفتن جنبه دردناک واقعیت نیاز به سازگاری فردی دانش-آموز در محیط اطراف خود است.

فرضیه فرعی (۲): فرضیه «میان مکانیسم دفاعی فرافکنی با سازگاری فردی و اجتماعی دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان استان خوزستان رابطه وجود دارد» نیز آزمون شد و نتایج به-توجه-به میزان رگرسیون، ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری ($r = 0.01, f = 29/239$) نشان می دهد که این فرضیه تأیید می-شود و این احتمال ناشی از آن است که در دانش آموزان نسبت-دادن ویژگی های

⁹ - Salovita

¹ - White & Hastings⁰

¹ - Cecilia¹

¹ - Belgrave²

¹ - Spinhowen And Kohen

فکری، احساسی و آرزوهای منفی و اضطراب خود به دیگر افراد، به-طور مشخص در حالت-های هذیایی سایکوتیک، به-خصوص نشانگان پارانویا، قابل مشاهده است و ادراک احساس خود در دیگران و عمل براساس ادراک یادشده در شرایط بهنجار نیز مشاهده می-شود. به-طورکلی مکانیسم دفاعی فرافکنی رابطه معنادار و مثبت با سازگاری فردی و اجتماعی دانش-آموز دارد.

فرضیه فرعی (۳): فرضیه «میان مکانیسم دفاعی دلیل-تراشی با سازگاری فردی و اجتماعی دانشجو-معلمان دانشگاه فرهنگیان استان خوزستان رابطه وجود دارد»، آزمون شد که نتایج باتوجه-به میزان رگرسیون، ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری (($f=0.01/p<0.05$)/ $r=0.258$))

نشان از تأیید این فرضیه دارد و این احتمال ناشی از آن است که دانش-آموزان توضیح و تبیین عقلانی افکار، باورها، احساسات و اعمال آنها با هدف توجیه آنها که در غیراینصورت قابل قبول نخواهند بود. پدیده‌هایی که موضوع این دفاع هستند ماهیتی احساسی و تکانه‌ای دارند، اما در اثر به-کارگیری این دفاع در ظاهر ماهیتی عقلانی و منطقی می‌یابند. به-طورکلی سازوکار دفاعی دلیل-تراشی رابطه معنادار و مثبت با سازگاری فردی و اجتماعی دانش-آموز دارد.

فرضیه فرعی (۴): فرضیه «میان مکانیسم دفاعی پرخاشگری منفعلانه با سازگاری فردی و اجتماعی فرضیه «میان مکانیسم دفاعی دلیل-تراشی با سازگاری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهرستان اهواز رابطه وجود دارد» رابطه وجود دارد آزمون شد که نتایج به-دست-آمده باتوجه به-میزان رگرسیون، ضریب همبستگی پیرسون و سطح معناداری (($f=0.01/p<0.05$)/ $r=0.244$))

نشان از تأیید این فرضیه دارد و این احتمال ناشی از آن است که دانش-آموزان توضیح و تبیین عقلانی افکار، باورها، احساسات و اعمال آنها با هدف توجیه آنها که در غیراین-صورت قابل قبول نخواهند بود. پدیده‌هایی که موضوع این دفاع هستند ماهیتی احساسی و تکانه‌ای دارند؛ اما در اثر به-کارگیری این دفاع در ظاهر ماهیتی عقلانی و منطقی می‌یابند. به-طورکلی سازوکار دفاعی پرخاشگری منفعلانه رابطه معنادار و مثبت با سازگاری فردی و اجتماعی دانش-آموز دارد.

منابع

- ابطحی، معصومه-السادات و ندری، خدیجه (۱۳۹۰). «رابطه خلاقیت و سازگاری اجتماعی با عملکرد تحصیلی دانش-آموزان متوسطه زنجان». فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی، ۳ (۱۰)، ۲۸ - ۱۵.
- اسلامی نسب، علی. (۱۳۷۳). روان‌شناسی سازگاری. تهران: چاپ و نشر بنیاد.
- افشاری، مریم. (۱۳۸۹). تأثیر آموزش مهارت‌های کنترل هیجان (خشم) بر سازگاری اجتماعی و مهارت‌های خودنظم‌دهی خشم دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان خاش در سال تحصیلی ۱۹-۸۸. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی بیرجند.
- افضلی، کامران. (۱۳۹۵). بررسی سبک‌ها و راهبردهای دفاعی افراد مبتلا به اختلال وسواس بی‌اختیاری، اختلال اضطراب‌تعمیم‌یافته و اختلال هراس اجتماعی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.
- پورافکاری، نصرت‌الله. (۱۳۸۶). فرهنگ جامع روان‌شناسی-روان‌پزشکی. (جلد اول) تهران: فرهنگ معاصر.
- خدانپاهی، محمدکریم. (۱۳۷۹). انگیزش و هیجان. تهران: سمت.
- زارعی، حیدرعلی؛ میرهاشمی، مالک و شریفی، حسن‌پاشا. (۱۳۹۱). «ارتباط سبک‌های تفکر با سازگاری تحصیلی در دانشجویان پرستاری». مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۲ (۳)، ۱۶۶ - ۱۶۰.
- زکی، محمدعلی. (۱۳۹۲). «سازگاری جوانان با دانشگاه و رابطه آن با حمایت اجتماعی؛ بررسی موردی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه اصفهان». دوفصلنامه تخصصی پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، (۴)، ۱۰۷-۱۳۰.
- صالح‌صدق‌پور، بهرام؛ اسدی، مسعود و میری، نادر (۱۳۹۴). «رابطه نیازهای بنیادین و حمایت اجتماعی در سازگاری آموزشی، اجتماعی و عاطفی دانشجویان». مجله روانشناسی، ۱۴ (۴)، ۴۰۱-۴۱۶.
- فرامرزی، سالار؛ همایی، رضا؛ حسینی، محمدسلطان. (۱۳۸۸). «بررسی رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی دانش-آموزان». دوفصلنامه علمی تخصصی مطالعات اسلام و روان‌شناسی، ۳ (۵)، ۲۳-۷.
- فرحبخش، کیومرث. (۱۳۹۰). «تهیه آزمون سازگاری دانش-آموزان (اسد)، و تعیین پایایی، روایی و تعیین هنجار آن». فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۲ (۶)، ۴۵ - ۲۳.
- فولادی، عزت‌الله. (۱۳۸۳). مشاوره همتایان: چشم‌اندازها، مفاهیم بهداشت روان و مهارت‌ها. چاپ سوم. تهران: انتشارات طلوع دانش.
- قراگوزلو، فاطمه؛ رحیمی‌نژاد، عباس و رضازاده، محمدرضا. (۱۳۸۷). «بررسی رابطه حمایت اجتماعی خانواده و دوستان با سازگاری تحصیلی دانش-آموزان». مجموعه مقالات سومین کنگره ملی آسیب‌شناسی خانواده، تهران. ۲۶-۲۳ اردیبهشت، دانشگاه شهید بهشتی.
- مظاهری، مینا؛ آقایی، اصغر؛ گلپور، محسن و شایگان‌نژاد، وحید. (۱۳۸۶). «تأثیر آموزش شیوه‌های رفتاری گروهی بر سازگاری اجتماعی کودکان و نوجوانان مصروع». دانش و پژوهش در روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، - (۳۳)، ۳۶ - ۱۵.
- مهدی-زاده، مهرنوش. (۱۳۸۷). مقایسه کسب دل‌بستگی و سبک دفاعی در دختران نوجوان دارای سرپرست و بدون سرپرست شهر

تهران، پایان-نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.

نعمت، ویدا. (۱۳۸۷). بررسی ارتباط بین راهبردهای دفاعی و سبک‌های مقابله‌ای با سلامت روانی دانش‌آموزیان ۱۸ تا ۲۹ سال. پایان

نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، مدرسه علامه طباطبایی.

Andrews, G., Sigh, M. & Bond, M. (1993). The Defense Style Question Naïve. *Journal of Nervous and Mental Disorder*, 18 (1), 246-256.

Bond, M. (2004). *Empirical Studies of Defense Style: Relation Ships with Psychopathology and Change*. Harv Rev Dsychiatry. Vol- 12.

Gazan, A. M. (2013). Teaching self-regulated learning for psychologystudents. *Social Behavioral Sciences*, 78, 743-747.

Peng, G. (2015). Self-regulated learning behavior of college students of art and their academic achievement, *Physics Procedia*, 33:1451-1455.

Yalim, D. (2015). *First Year College Ajustment: The Role of Coping, Ego-Resilency, Optimism and Gender* (A Thesis Submitted To the Graduate School of Social Scienses of Middle East Technical University). In Partial Fullfilment of Requirements for the Degree of Master of Science in the Department of Educational Sciences.